

Náučný chodník

NPR Zádielska tiesňava

Vážení návštevníci,

náučný chodník, prechádzajúci územím Národnej prírodnej rezervácie Zádielska tiesňava, bol sprístupnený v roku 1977.

Časť územia bola vyhlásená za chránenú už v roku 1954. Súčasná rezervácia o rozlohe 214,73 ha je vyhlásená od roku 1986.

Zaberá tiesňavu potoka Blatnica spolu s kolmostennými stráňami a príslušnou časťou doliny. Vyznačuje sa svojráznou vegetáciou, čo je dôsledkom jej hraničného polozenia medzi Slovenským krasom a Slovenským rudohorím. Špecifické prostredie podmienilo vývoj

rozmanitých biotopov s výskytom niektorých vzácnych, endemických a reliktných druhov fauny a flóry. Je tu vyvinutá celá škála povrchových i podzemných krasových foriem a javov. Trasa náučného chodníka tvorí uzavretý okruh dlhý cca 5 km a možno ho prejsť za 4 - 5 hodín. Prosíme vás o dodržanie zásad správania sa v národnom parku.

Tisztelt látogatók,

a Szádelői-völgy nemzeti rezervátumot először 1954-ben nyilvánították részlegesen védetté, majd 1986-tól a szurdokvölgy teljes 214,73 ha-os területe kiemelt védeltséget kapott. A rezervátumon keresztül vezető tanösvényt 1977-ben hozták létre. A fokozottan védett terület a Blatnica-patak által létrehozott völgyet foglalja magába, annak jellegzetes meredek sziklás lejtőivel, az ezeken kialakult különleges növénytakarókkal. A Szlovák-karszt és a Szlovák-érchegység közé ékelődő területen a földrajzi elhelyezkedésnek és a különleges morfológiának köszönhetően, egyedi növény- és állatvilágot találunk. A speciális adottságok lehetővé tették bennszülött (endemikus) állat- és növényfajok kialakulását is. A rezervátum területén gyakorlatilag a karsztra jellemző összes jellegzetességet megfigyelhetjük. A Nemzeti Park területén kérjük tartsák be a természetvédelmi szabályokat.

Dear visitors,

The educational trail going through the Zádiel Gorge National Nature Reserve (NNR) was opened in 1977. One part of the NNR was established in 1954. In 1986 the area of the NNR was enlarged to 214,73 ha. The trail goes along the Blatnica Stream which is situated in a gorge and is typical of peculiar vegetation. It is the result of that the Slovak karst and the Slovak Ore Mountains meet here. The specific surrounding helped to evolution of various biotops rich in rare, endemic and relic species of fauna and flora. The area is also rich in a huge amount of surface and underground karst forms.

We would appreciate it if you could adhere the rules of behaviour in the national park.

Legenda

- Hranica NPR Zádielska tiesňava
- Náučný chodník
- 1 Náučné panely
- P Parkovisko
- R Reštaurácia
- Zákaz vjazdu motorových vozidiel
- Terénna stanica Správy NP Slov. kras

Realizované vďaka finančnej podpore Nadácie VÚB

NADÁCIA VÚB

RESULT

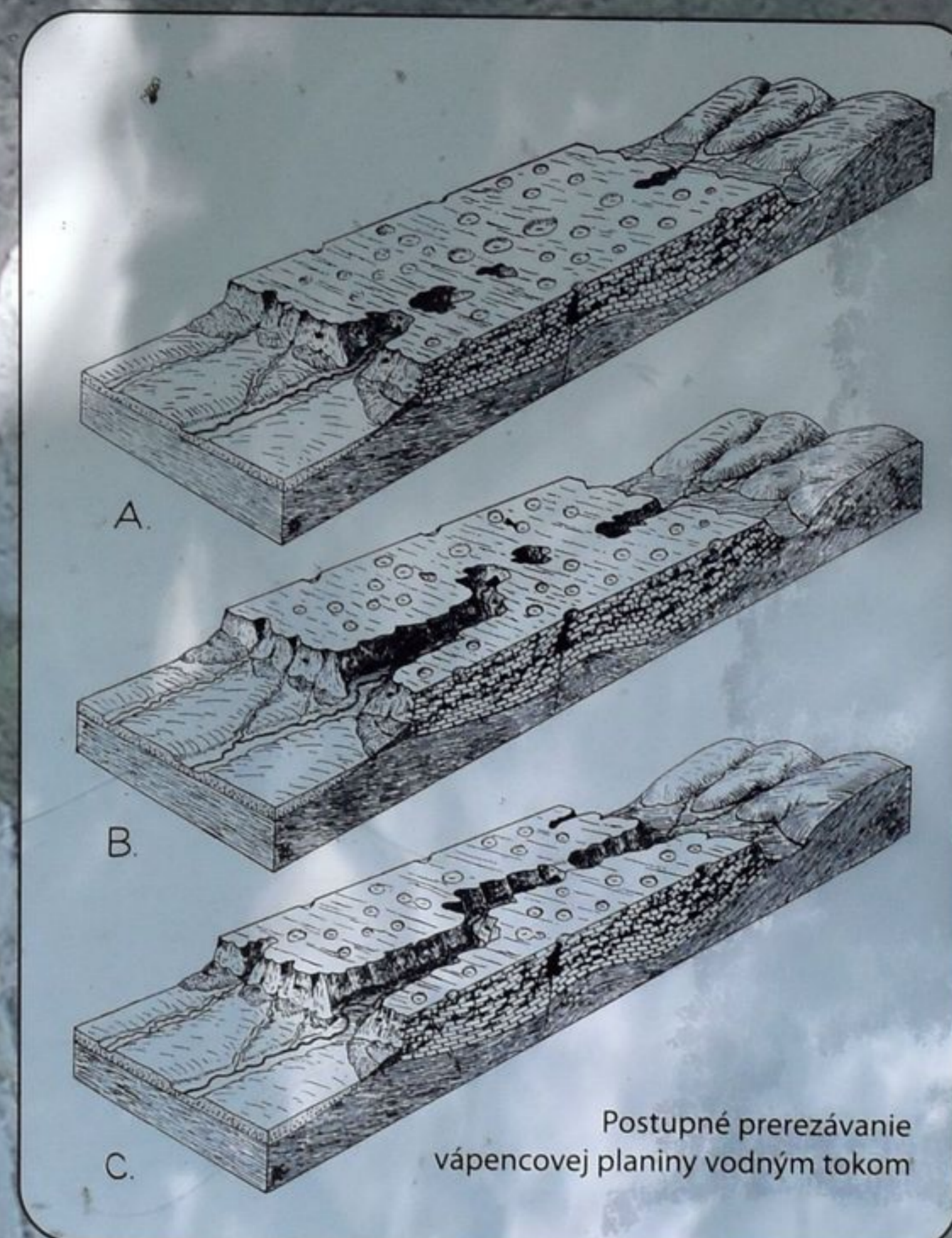

Geomorfológia

Okolité územie budujú prevažne druhohorné wettersteinské vápence silicika, ktoré podľahli rozsiahlemu skrasovateniu. Po dobu viac miliónov rokov erodovali vody Blatnice pozdĺž význačných trhlín vápencový masív. Postupným vytváraním krašových podzemných dutín, ich rozširovaním, prepadávaním stropov a následnou zvislou eróziou, vznikla dnešná tiesňava Zádielskej doliny. Tiesňava oddeľuje planinu Horného vrchu na západe od Zádielskej planiny na východe. Jej dĺžka je asi 2200 m, hĺbka okolo 300 m, pričom pravá strana je približne o 50 m vyššia ako ľavá. Šírka na dne je v niektorých miestach iba 10 m.

Földtani felszínalak

A területet főként a földtörténeti középkorban kialakult wettersteini mészkő alkotja, amely az elmúlt évmilliók során nagy mértékű karsztosodáson ment keresztül. A morfológia kialakulásában központi szerepet játszott a Blatnica patak, mely sok millió éven keresztül vágta útját a mészköves alapkőzeten. A víz eróziós munkájának eredményeként mely napjainkban is alakítja a felszínt - földalatti üregek (barlangok) jöttek létre, melyek kiszélesedésével és összeszakadásával létrejött a Szádelői-völgy. A szurdokvölgy kb. 2200 méter hosszúságban a Felső-hegy és a Szádelői fensík közé ékelődik. A fensíkhöz viszonyított mélysége helyenként eléri a 300 métert, szélessége a legszűkebb helyen mindössze 10 méter.

Postupné prerezávanie vápencovej planiny vodným tokom

Geomorphology

Surrounding of the educational trail is predominant built of Mesozoic Wetterstein limestone, which underwent karsification process. Millions of years the Blatnica Stream eroded the limestone massif along the outstanding fissures. The present-day Zádiel Gorge was developed by creation of karst underground cavities, their enlargement, drop of roofs and consequential vertical erosion. The dominant feature of the gorge is the pyramidal rock called Cukrová homoľa. The length of the canyon is approximately 2 200 m and the depth is 300 m but the right side (plateau Upper hill) is 50 m higher than the left one (plateau Zádiel). Its wideness is just 10 m in some parts.

Realizované vďaka finančnej podpore Nadácie VÚB NADÁCIA VÚB

Autori fotografií: J. Kilík, J. Popovics, R. Šuvada

3

Rastlinstvo

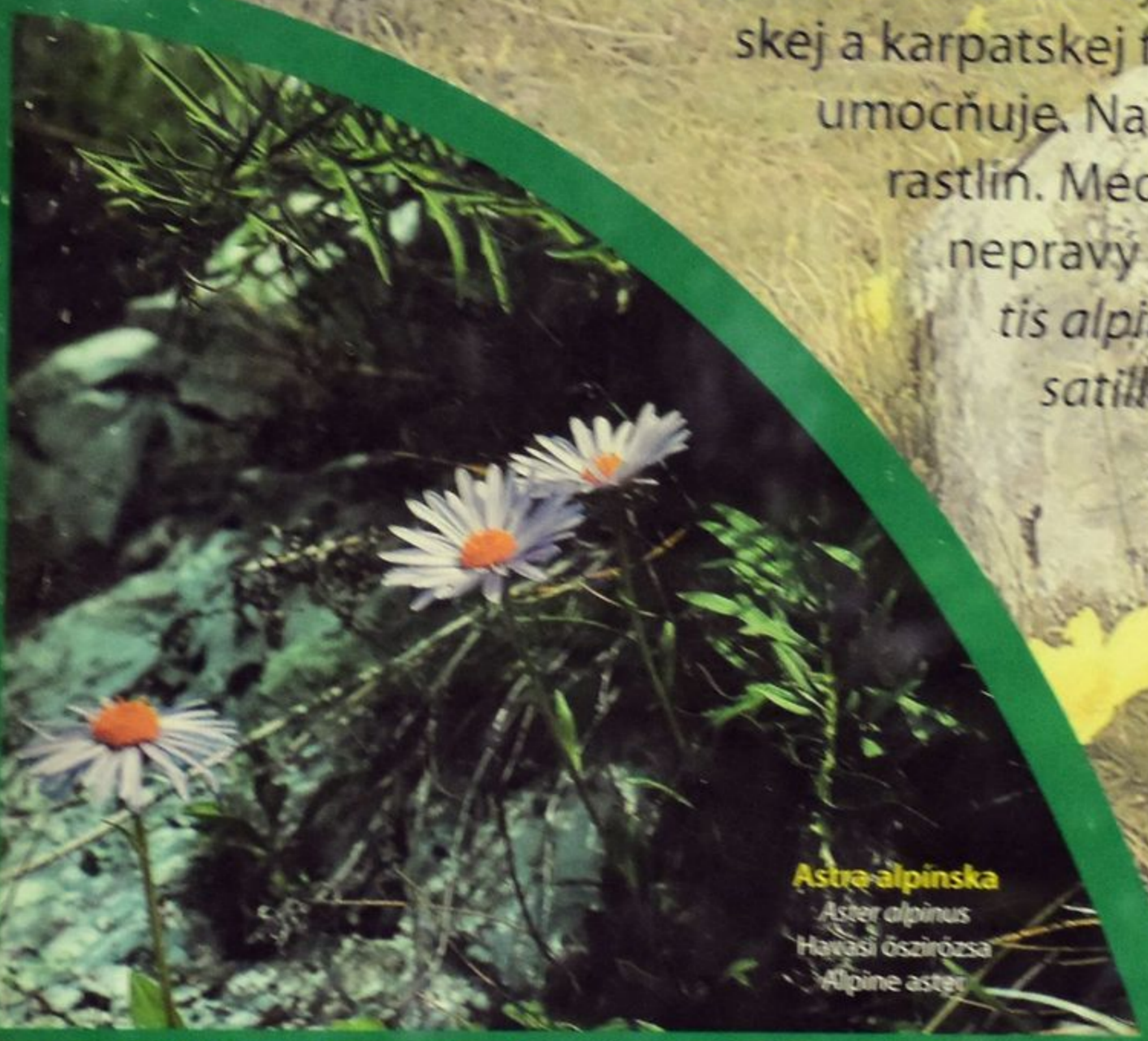
Rastlinstvo Zádielskej tiesňavy tvorí mozaika spoločenstiev, ktoré sa vytvorili na styku panónskej a karpatskej flóry. Známa je aj zvrátom vegetačných pásiem, ktorý tieto hodnoty umocňuje. Na trase náučného chodníka môžeme vidieť viac ako 900 druhov vyšších rastlín. Medzi najzaujímavejšie patria: astra alpínska (*Aster alpinus*), klinček včasný nepravý (*Dianthus praecox subsp. pseudopraecox*), plamienok alpínsky (*Clematis alpina*), poniklec veľkokvetý (*Pulsatilla grandis*), poniklec otvorený (*Pulsatilla patens*), či včelník rakúsky (*Dracocephalum austriacum*).

Növényvilág

A Szádelői-völgy növényvilága a pannon és a kárpát flóratartomány határán alakult ki, ezért egyik legfontosabb alapvonása az átmeneti jelleg, illetve ennek eredményeként a meglepően változatos fajösszetétel. A völgyben számos jellegzetes – gyakran élesen eltérő – mikroklímával rendelkező élőhely található, ezért a növénytársulások mozaikszerűen helyezkednek el. A tanösvény mentén több mint 900 felsőbbrendű növényfajt lehet megfigyelni, melyek között a legerdekesebbek a havasi őszirózsza a havasi iszalag, az osztrák sárkányfű, a korai szegfű, a leánykörtörcsin és a tátogó körtörcsin.

Flora

Flora of the Zádiel Gorge consist of mosaic of communities which developed on the border of the Pannonic and the Carpathian flora. The Zádiel Gorge is known by the inversion of the vegetation belts. On the educational trail you can see more than 900 species of higher plants. The most interesting are: alpine aster, pink sp. carnation sp., alpine clematis, pasqueflower spreading pasqueflower, austrian dragonhead.

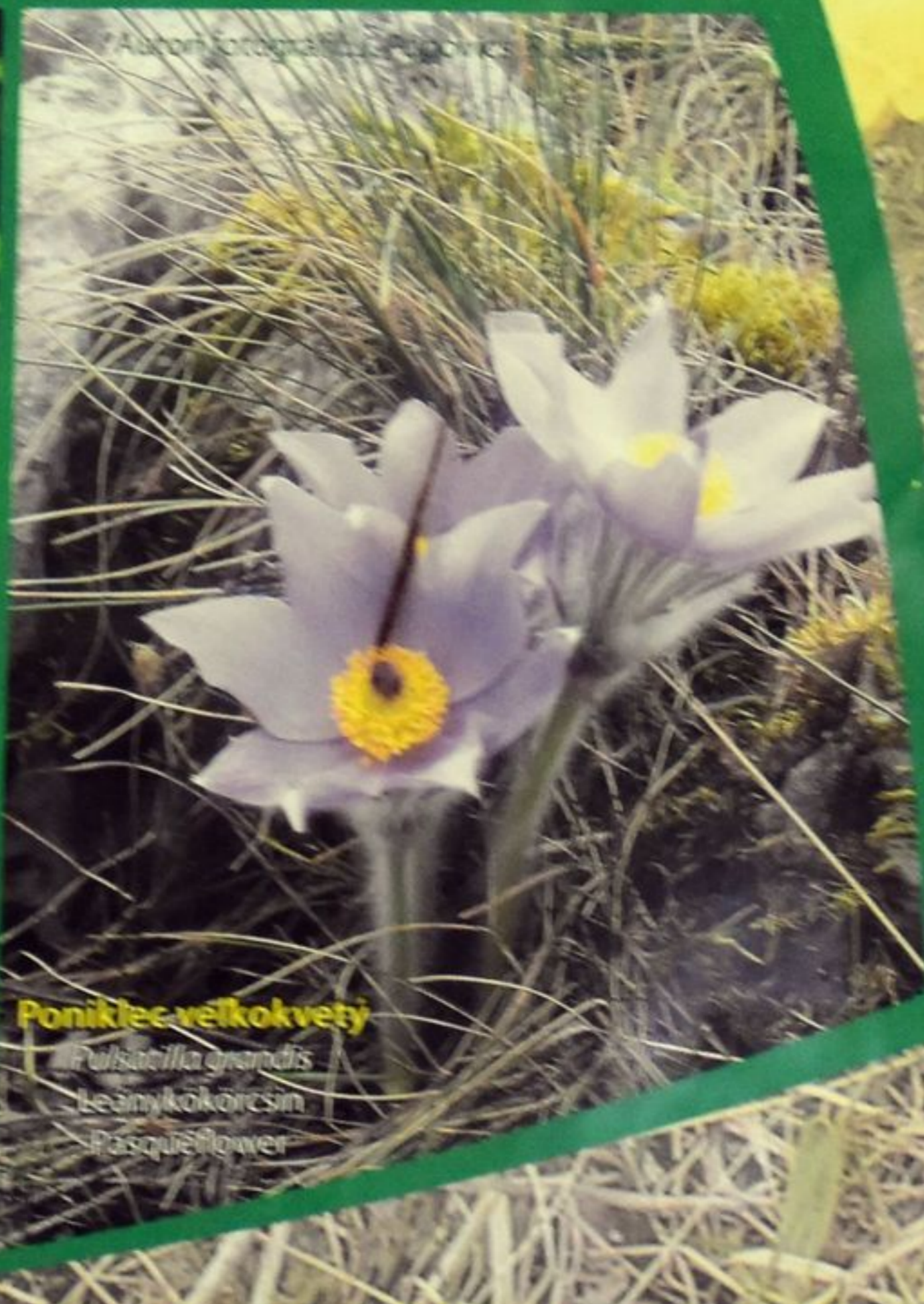
Astra alpínska
Aster alpinus
Havasi őszirózsza
Alpine aster

Plamienok alpínsky
Clematis alpina
Havasi iszalag
Alpine clematis

Rosatec bezlisty uhorský
Iris cephalota subsp. hungarica
Magyaröszirom
Stool iris

Poniklec veľkokvetý
Pulsatilla grandis
Leánykörtörcsin
Pasqueflower

4

DEVINCI
BIG GAME

Živočísstvo

Zádielska tiesňava s okolitými planinami predstavuje jadro najvzácnejších populácií živočíchov na území Slovenského krasu. Z najmenších živočíchov tu nájdeme napríklad endemického švábika krasového (*Phyllodromica harzi*) a malého ulitníka alópiu zádielsku (*Alopiia clathrata*). Nad planinami lieta najväčší európsky motýľ - okán hruškový (*Saturnia pyri*) a najväčší európsky netopier - raniak veľký (*Nyctalus lasiopterus*). V zime na snehu vzácné môžeme zazrieť stopu vlka obyčajného (*Canis lupus*) a rysa ostrovida (*Lynx lynx*). Náučným chodníkom nás sprevádza spev 70 druhov vtáctva.

Strnádka ciavá
Emberiza ciá
Bajšros sármaňy

Večernica malá
Pipistrellus pipistrellus
Törpe denevér

Rys ostrovid
Lynx lynx
Hiúz

Ďateľ prostredný
Dendrocopos medius
Közép fakopáncs

Okán hruškový
Saturnia pyri
Nagyéjjeli pávaszem

Állatvilág

A völgyben és a környező fennsíkokon található állatvilág a karszt faunájának legértékesebb része. A különlegesebb gerinctelen fajok között feltétlenül meg kell említeni egy endemikus csótányt, illetve egy szintén csak a völgyben és közvetlen környékén előforduló orsócsiga-fajt. A fennsíkokon alkalmanként a legnagyobb európai lepkét, az éjjeli nagy pávaszemet, és a legnagyobb európai denevért, az óriás korai denevért is megfigyelhetjük. Téli időszakban a fennsíkron rendszeresen megtalálhatjuk a farkas és a hiúz nyomait. Nyáron a tanösvényen végighaladva, legalább 70 madárfaj éneke kíséri a látogatót.

Fauna

The Zádiel Gorge together with surrounding plains represent the corn of the rarest animal populations within the area of the Slovak karst. The smallest animals are represented by e.g.: endemic *Phyllodromica harzi* and small snail *Alopiia clathrata*. There are also the biggest european butterfly the Giant Peacock moth and the biggest european bat – the greater noctule bat. In winter we can see in the snow a trace of the Wolf and the Lynx. And after all 70 species of birds occur at the trail.

Autori fotografii:
Váňa Z. Macho
A. Scholtz-Benický

Realizované vďaka finančnej podpore Nadácie VÚB

NADÁCIA VÚB

© REBUT

Využívanie planiny

V minulosti bolo územie planiny zalesnené listnatými drevinami. Pôvodný lesný porast planiny sa redukoval pod intenzívnym tlakom obyvateľov, ktorí sa venovali najmä chovu oviec a dobytky. Klčovaním uvoľnená plytká pôda sa splavovala do doliny, obnažovali sa škrapy. V poslednom období došlo k výraznému útlmu pasienkárstva, čo spôsobuje zarastanie pastvín krovinami. Trávnaté spoločenstvá sú degradovaním rozdrobované a potláčané. Negatívny vplyv na územie má aj umelá výsadba nepôvodných drevín, najmä borovice.

Autori fotografií: J. Kilik, J. Popovics

A területen folyó gazdálkodás

A fennsík túlnyomó részét eredetileg lomblevelű erdő borította. Az erdőt a helyi lakosság az elmúlt századok során letermelte, és az oldalakat legelővé alakítva főként juh és szarvasmarha legeltetésére használta. Az erdők kivágása és az ezt követő intenzív legeltetés eredményeként a vékony termőréteg lepusztult, és az alapkőzet felszínre kerülésével kialakultak a fennsíkra oly jellemző karmezők. Az elmúlt években lényegesen csökkent a legeltetés intenzitása, aminek következtében a kopár területeket sok helyen bokrosok váltották fel. Napjainkban a legnagyobb veszélyt a táj- és flóraidegen növényfajok betelepülése és betelepítése jelenti, amely a fekete fenyő esetében a leglátványosabb.

Utilization of the plain

In the past was the area of the plain forested by broad-leaved trees. The primeval forest was reduced by the intensive activity of the local people (e.g. breeding of sheep and cattle). Deforestation caused soil loss and bare of karren. In the last period the intensity of the pasture management has decreased and the result is that pastures are overgrown. The gramineous communities are degraded, crumbled and suppressed. And also planting of non-indigenous wood species, especially pine has negative influence on this area.

VERONIKA 20.8.2021

Realizované vďaka finančnej podpore Nadácie VÚB NADÁCIA VÚB

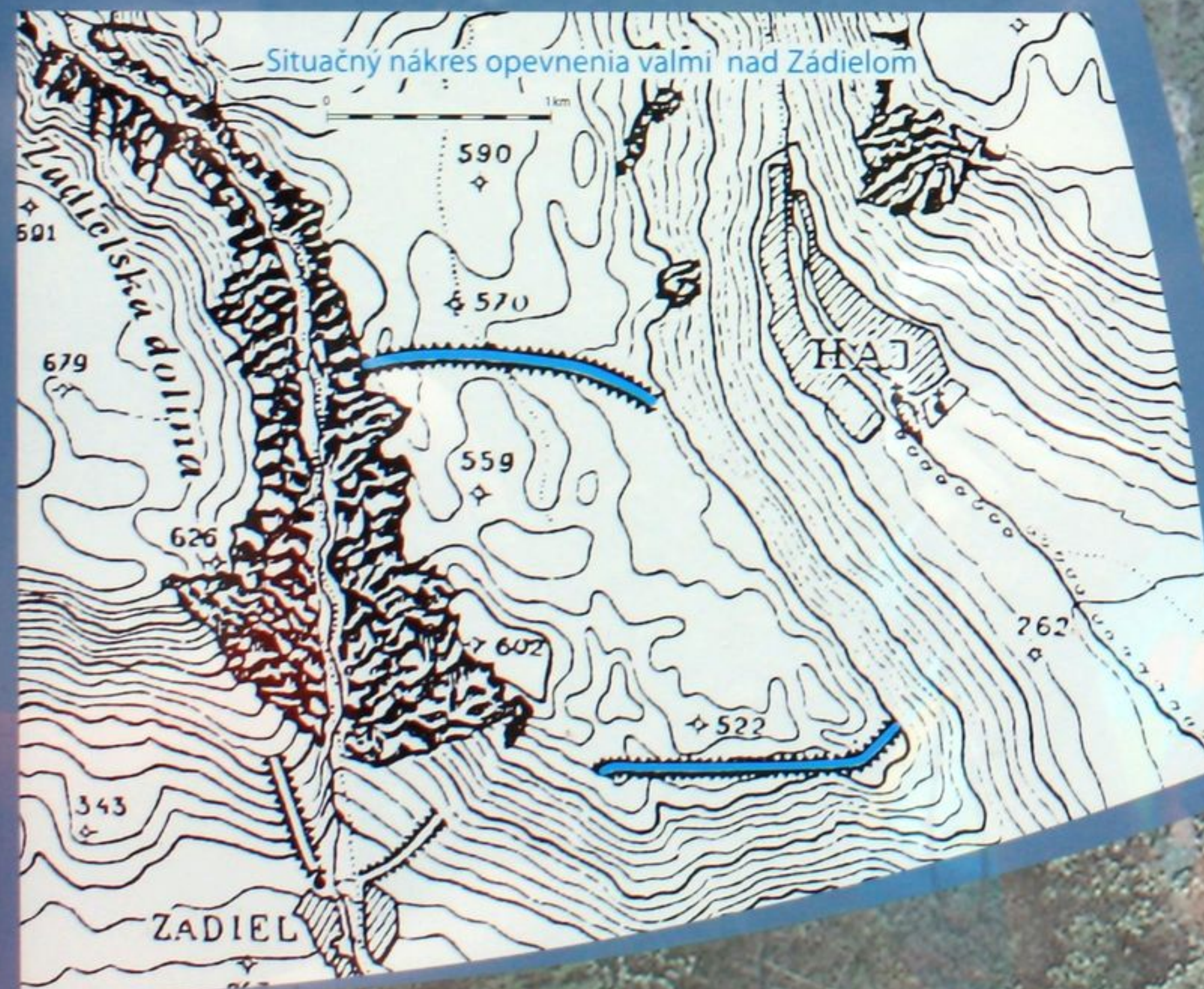
História

Slovenský kras osídľoval človek už v praveku. Vtedajší obyvatelia nachádzali úkryt v príľahlých jaskyniach. Známe sú najmä nálezy z mladšej doby kamennej (neolit), ktoré dokumentujú bukovohorskú kultúru. Doložené je aj osídlenie z doby bronzovej, zo staršej i mladšej doby železnej (halštát, latén). Z tohto obdobia pochádza aj Zádielske hradisko o rozlohe 110 ha s mohutným opevnením. Z jeho severného valu sa zachoval úsek dlhý asi 900 m, široký 8 m a vysoký 3 m. Funkciou hradiska bolo kontrolovať prechody z Košickej kotliny do Rožňavskej kotliny. V laténskom období tu bola rozvinutá výroba železa s využívaním blízkych surovínových zdrojov.

Bronzová sekerka

Retazovité tyčinkovité náramky

Történelem

Az ember már az őskorban megjelent a karszt területén. A barlangok kiváló rejtékhelyet nyújtottak az ősemberek számára, amit az üregből előkerült értékes régészeti leletek is bizonyítanak. Ezek a maradványok főként a korai kőkorszakból származnak, de bizonyított az ember bronzkorszaki és vaskorszaki jelenléte is. Ez utóbbi időszakból származik a Szádelői-fennsíkon található 110 ha alapterületű erődítmény, amelynek északi védőfala kb. 900 méteres hosszúságban napjainkig fennmaradt. A romos fal helyenként még ma is eléri a 3 méteres magasságot és a 8 méteres szélességet.

History

The Slovak Karst is settled since the prehistory. Then inhabitants occupied adjacent caves. Known are especially finds from the neolith which document the Bukhov culture. The settlement from the Bronze and the Upper and Lower Iron Age is documented too. From this period is also the Zádiel Fort with massive fortification. Its area is 110 ha. One part of the wall in the north has kept till now. It is 900 m long, 8 m broad and 3 m high segment. The function of this fort was to control crossings from the Košická Basin to the Rožňavská Basin. In the Lower Iron Age, the production of the iron developed.

Krasové javy

Vhodné vlastnosti vápencových komplexov, ktoré budujú planiny Slovenského krasu, podmienili vplyvom klimatických a poveternostných podmienok vznik rozmanitých krasových javov. Sú to predovšetkým škrapy, krasové jamy (závrty), priehlbne a úvaly, ktoré dotvárajú reliéf plošín, ako aj hlboké kaňonovité doliny a tiesňavy. Vysoký stupeň skrasovania potvrdzuje aj výskyt veľkého počtu podzemných priestorov – jaskýň a priepastí. Na Zádielskej planine je evidovaných a preskúmaných okolo 75 jaskýň a priepastí. Najdlhšia je Hačavská jaskyňa, najhlbšia je priepasť Pod Hájskou vyhlíadkou.

Karsztos formatípusai

A karszt fennsíkjait alkotó könnyen oldódó mészkövön a karsztos formatípusai széles palettája jött létre. A legjellegzetesebb formák közé tartoznak a karmezők, a mély töbrök és a víznyelők, amelyek a fennsík jellemző képét adják. Ide tartoznak a mély, kanyonszerű szurdokvölgyek is, amilyen az egész Szádelői-völgy. A felszín alatti karsztosodás számos barlang és zsomboly formájában van a területen jelen. A völgy legjellegzetesebb sziklaképződménye a Cukorsüveg magasba nyúló sziklatornya.

Karst phenomena

Suitable qualities of the lime complexes which form plains of the Slovak Karst together with climatic and weather conditions had helped to create various karstic phenomena. There are karren, sinkholes, glens and hollows and also deep walleys and canyons. The high level of karsification occurrence of the high number of underground spaces – caves and abysses.

Základné formy výplní jaskýň

1 – brčko	8 – štít
2 – stalaktit	9 – sintrová kôra
3 – stalagmit	10 – jazerné formy
4 – stalagnát	11 – kamenné bloky
5 – záclona	12 – usadeniny
6 – excentrické formy	13 – kosti živočíchov
7 – bubon	

Priepasť pod Hájskou vyhlíadkou

Slovenský kras, Zádielska dolina
Merali: M. Terray, P. Sasvári, P. Šimanin
9. 8. 2001

